

BLAZOVICH LÁSZLÓ

Beszélgetés Minamizuka Shingóval

1942-ben született Japánban, Toyama megyében. Középiskoláit Tokióban, majd pedig a nemzetközi kapcsolatok szakot a tokiói egyetemen végezte. Nős, felesége grafikus művész, ő is többször járt Magyarországon tanulmányúton. Két gyermekük van. 1970 óta egyetemi oktató, 1988-tól egyetemi tanár a tokiói Chiba egyetemen, ahol külön csoportot vezet, amely hazánkkal foglalkozik. A nyelvtanuláson túl Magyarország gazdasági, társadalmi és kulturális életével foglalkoznak, kutatják történetét.

B. L.: *Honnan kaptad az indítást Közép-Kelet-Európa kutatásaidhoz?*

M. S.: Szülőföldem, Toyama megye a Japán-tenger mellett fekszik, szegény ország-rész. Gyermekkorai élményeimben gyökerezik a mezőgazdaság és a szegények iránti érdeklődésem, vonzalmam és elkötelezettségem. Az említett érzelmvilág vezetett el a magyar agrártársadalom kutatásához is, amelynek sok rokon vonását fedeztem fel a miénkkel. Mivel az egyetemen nemzetközi kapcsolatok szakos voltam, nekem a régiókutatás tetszett a legjobban. Ezen belül a szocialista rendszert, a Szovjetuniót és Közép-Kelet-Európát választottam.

Közismert, hogy a japánok nagy előszeretettel utaznak Európába, főként Németországba, de Angliában is nagyon sok bonfitársaddal találkoztam. Te mégis Kelet-Európával foglalkozol. Jóllehet, erre ösztönöztek az egykori Szovjetunióban folytatott tanulmányaid, ám mint kitűnő nyelvtelenség – beszélsz oroszul, bolgárul, angolul és megtanultál magyarul is, ami egy japán anyanyelvűtől nem kis teljesítmény – más irányba is fordulhatnál volna. Milyen belső indíték vezetett Magyarországra?

Már diákkoromban érdekelték a fejlődő országok gazdasági problémái, és így bekapcsolódtam a szocialista országok iparosításával foglalkozó kutatásba. Ezért tanultam oroszul, és mellé meg akartam tanulni egy közép-kelet-európai ország nyelvét. A magyar nyelv nem tartozik a szláv nyelvcsaládba, ezért érdekelt. Sajnos Japánban nem nyílt lehetőség a magyar nyelv tanulására. 1971-től már külföldön szerettem volna folytatni tanulmányaimat, és ekkor csak Magyarországra tudtam ösztöndíjat szerezni, ami kapóra jött. Ilyen módon a véletlen is segített abban, hogy 1972-től Magyarországon magyar nyelvet tanulhattam. Magyarországot egyébként már korábban szívembe zártam, mert 14 éves koromban volt az 1956-os magyar forradalom és az azt követő tragédia, amelyről a Toyama megyei újságban sokat olvastam, otthon a szüleim is sokat beszéltek róla. Ez egyik fontos motívuma annak, hogy most itt vagyok.

Barátaid előtt ismert, hogy számos munkád jelent már meg a magyar múlttról és jelenről Japánban. Néhányat említs meg a Tiszatáj olvasói számára.

Mivel magyarországi tanulmányaimat a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen végeztem Berend T. Iván mellett, első munkámat az ő irányításával *A magyar gazdaság a világgazdaságban a 19. században* címmel készítettem. Ezután a magyar mezőgazdaság történetével foglalkoztam, amelynek eredményeképpen 1986-ban jelent meg könyvem a múlt századvég agrárszocialista mozgalmairól, amely a japán olvasótáboron belül nagy érdeklődést váltott ki. E munkát mindenképpen sikeres műveim

közé sorolom. 1987-ben *Néma forradalom* címmel a magyar nép, elsősorban a magyar parasztság történetét mutattam be 1930-tól 1948-ig terjedően. A könyv jelentősége abban állt, hogy a japán olvasók, akik addig Magyarországról csak politika-, kormányzat- és irodalomtörténeti műveket olvashattak, megismerkedhettek a magyar agrárvilággal. E mű a parasztság és a hozzá közel álló értelmiség, a népiesek szemével tekintve mutatta be a kor történetét. Mivel akkor csak jómagam foglalkoztam japánként tudományosan Magyarország történetével, igen széles körből kellett meríteni témáimat. Ma már jobb a helyzet, mert számos, nálam fiatalabb kollegám tanulmányozza részint az én ösztönzéseemre az ország múltját.

Nem nehéz rájönni, hogy a magyar parasztság múltjának kutatása révén jutottál el a Rózsa Sándor témához, amely igazán már ún. „lerágott csont” a kutatás számára, mégis tudtál benne újat hozni. A gyűjtőmunka egy részén melletted voltam, tanúja lehettem a japán alaposságnak, a rendszerességnek, a minden apró részletre kiterjedő figyelemnek munkád során, valamint tapasztalhattam átlagon felüli, hibetetlen munkabírásiadat. Az általad újra felkutatott iratanyag feldolgozása mellett számos helyszínen jártál, Szeged mellett Ásotthalmon, ahol lefotóztad a Rózsa Sándor fát, Szabadka mellett a betyár egykori csárdáját kerested fel, eredeti dokumentumokat kaptál Zentáról. Miután a könyvet megírtad, hogyan látod, milyen szellemi, eszmei gyarapodást hozott számodra e többéves munka?

A betyárok és társaik a múlt század közepén indult nagy társadalmi gazdasági átalakulás vesztesei voltak, akik mint pásztor elemek a perifériára szorulva képtelennek bizonyultak, és nem is akartak beilleszkedni az új rendbe, lázadtak ellene. Rózsa Sándor legendája és más betyárlegendák olyan nagy hatást gyakoroltak az egyszerű emberekre, hogy azokat igaz történetnek tartották, egyúttal mozgósították őket a hivatalos hatalommal szemben. Buzdítottak arra, hogy sorsuk irányítását maguk vegyék kezükbe. Az agrárszocialista mozgalomban, mint megtudtam, részt vettek olyanok, akik betyárok utódainak vélték magukat, mások a betyár-legendákat olvasva akartak javítani maguk és sorstársaik helyzetén. Jóllehet ismeretes előttünk: a betyárok nemcsak a gazdagokat fosztogatták és bántalmazták, kijutott csapásaikból a szegényeknek is, de a legendákban megnemesedett alakjuk, és így mozgósítottak a fennálló hatalom ellen, amely nem tudta kezelni és megoldani a parasztság gondjait. A fennmaradt betyártörténetek és legendák nemcsak Magyarországon, hanem – kutatásaim szerint – az egész világon hasonló szerepet játszottak.*

Úgy tudom, egyik első voltál azok között, akik nem a betyárromantikát keresték ezen emberi sorsok vizsgálatakor, hanem világosan megfogalmaztad, hogy bár kiszakadva megszokott környezetükből rablók lettek, mégis a társadalmi átalakulás áldozatai voltak. Ez a gondolat időszerűvé teszi a témát, hiszen a mai magyar társadalomban is nagy átalakulás játszódik le. Miként látod: van-e hasonlóság a két korszak valósága között?

A 19. és a 20. század vége a gazdasági fejlődés szempontjából nagyon különbözik egymástól, de a társadalmi átalakulás tekintetében számos hasonlóság fedezhető fel. A 19. század közepén a régi társadalmi rend és értékek mély válságot éltek át, amelyből a kiút a kapitalista rendszer felé vezetett, akárcsak ma, amikor megdőlt a korábbi társadalmi rend, és érvényüket veszítették az addigi értékek. Az új, kialakítandó világban minden képlékeny, nem szilárd. Az ilyen időszak kedvez a deviáns magatartásformák

* Azóta a témáról angol nyelven írott könyve elkészült, kiadás előtt áll. (B.L.)

kialakulásának. Ez nemcsak Magyarországon van így, hanem az egész világon, Latin-Amerikában és Ázsiában egyaránt. A társadalmi igazságkeresők ma is fellépnek, csak más formában, mint a betyárok. Jellemző, hogy Amerikában kétféle filmet készítettek Robin Hood-ról, amelyek Japánban is híresek lettek. Tehát a témának a mai viszonyok között is van aktualitása. Nem is beszélve arról, hogy a tudományos élet területén is számos könyv látott napvilágot a kérdéskörben.

Forduljunk jelenlegi kutatásaid felé! Mióta érdekel a tanya, a tanyai életforma? Mi az, ami lázba hoz e területről, hiszen az elmúlt évben egy egész kutatócsoporttal több héten át végeztél felméréseket a Dél-Alföld tanyavilágában.

Sok oka van. Amikor az agrárszocialista vagy a betyár témában kutattam, tudtam, hogy nem leszek képes jól megoldani a feladatot, ha nem ismerem meg a tanya és a mezőváros kapcsolatát és a bennük lévő gazdasági, társadalmi és politikai viszonyokat. Mindezt jól tanulmányozhattam szakirodalom alapján. Az ott élő emberek mentalitását azonban nehéz szakkikkekéből kihüvelyezni, úgy gondoltam tehát, hogy magam vágom neki a kutatásnak. Azért is fontosnak tartom ezt a témát, mert a rendszerváltozásnak a tanyai életre tett hatását eddig nem kutatták, pedig a vidék és az egész ország szempontjából nagyon is fontos eme társadalmi réteg sorsának alakulását elemezni és bemutatni. Azért is jelentős kérdés ez, mert az átalakuláson átment országokban ezt a témát nem lehet vizsgálni, sajátosan magyar jelenségnek tartom a még mindig nagy számú tanyai népességet, amely agrártevékenységet folytat, valamint lakóhelye és munkahelye többnyire egybe esik. Az egész kérdéskört a vidéki társadalom szémszögéből kívánom nézni. Legutóbb 20 tanyát vizsgáltam. Közülük 3-4-nek sikerült új fejlődési utat találnia a piacgazdaságban, 10 maradt a régi viszonyok között, azaz stagnál, 7 tanyának pedig egyáltalán nincs jövője, talán néhány év múlva el is tűnik a föld színéről. Talán a rendszerváltozás óta fontos gazdaságpolitikai feladat a családi típusú gazdálkodás kifejlesztése, de ez nagyon nehezen megy, mert nincs egységes politika a mezőgazdaságot illetően. Magyarország gyarmati állam lesz az Európai Unióban, ha nem tud valamilyen új termelési ágat keresni a mezőgazdaságban vagy új, magas minőséget biztosítani a terményei számára, amellyel versenyezni tud az EU országok mezőgazdaságával.

Honnan szerezted kutatásaidhoz az anyagi fedezetet?

1989-től a kutatási programot a Macosita alapítvány támogatta, 1993-tól 1996-ig ugyancsak alapítványi pénzből dolgoztam, az 1997 és 1999 közötti időre japán állami ösztöndíjat kaptam.

Miért kedvelted meg a Dél-Alföldet? Tudjuk, hogy Kecskemét, és Szeged környékén, valamint Békés megyében folytatod kutatásaidat.

Ez könnyű kérdés! Az agrárszocialista mozgalom kapcsán megismerkedtem a Viharsarokkal. Számomra nagyon érdekes gazdasága, társadalma és politikai struktúrája. Érdekes volt számomra a paraszt mozgalom kapcsolata a szocialisztikus eszmékkal, és még vallási szekták is keveredtek a mozgalomba. Amikor e vidék tanyáinak népe között járok, a Viharsarok levegője és hangulata vesz körül.

Idén milyen helyeken jártál?

A mostani projekt szerint három térséget választottam. Kecskemét környékén Szentkirályon, az egykori ősi kun településen, Békés megyében Kondoros vidékén, itt pedig a Szeged és Dorozsma melletti Bordányban végeztem gyűjtő munkát.

Milyen időpontra tervezed munkád összegzését, mikor vehetjük kézbe a témáról írott könyvedet?

Jövőre szeretnénk a kéziratot elkészíteni, és 2000-ben fogjuk a könyvet kiadni. Ebben a könyvben nemcsak mi japánok, hanem magyar szakértők is szerepelnek, így az MTA Alföldi Regionális kutatócsoportjának munkatársai Kecskemétről, a békéscsabai regionális intézetből Tímár Judit, vagy például a Dél-Alföld történetét kiválóan ismerő történész, a gyulai Szabó Ferenc és más barátaim.

Befejezésül légy szíves néhány szót otthoni munkádról szólni. Úgy tudom, a Chiba egyetemen végzett munkád mellett civil szervezetet is irányítasz, amely Közép-Kelet-Európával foglalkozik.

A Chiba egyetem a Tokió melletti campuson van, Nagy-Tokióhoz tartozik. Állami egyetem, amelynek 9 kara van a természettudományoktól a bölcsészkarig, amelyen magam is dolgozom a történettudományi tanszéken. Itt Közép-Kelet-Európa történetet tanítok. Minden évben 4-5 diák tanul nálunk, akik a régió történetét tanulmányozzák. Aspiránsként a Branicz Klubban most tízen vannak. Közülük az egyik Budapest történetét, a Tabán kérdéskörét kutatja. Rajta kívül még ketten foglalkoznak budapesti témával. Aspiránsaink egyike a magyarországi keresztény-szociális mozgalom 19. század végi és 20. század eleji történetét tárja fel. A magyar-japán kulturális kapcsolatokkal és az emigrációval is foglalkoznak, és többen Erdély történetével. Egy-egy hallgató bolgár és lengyel történelmet tanulmányoz és kutat. Egyetemi munkám részeként tanítok magyar nyelvet is. Idén 15 hallgatóm van, akik a bölcsészkaron kívül más karokról, például az erdészetiről is toborzódnak.

Tudományos munkám mellett civil szervezetet vezetek, a Közép-Kelet Európa Kulturális Fórumot, amelyet 1987-ben alapítottam. Ennek az a célja, hogy a mindennapi japán kultúrát a régió országaival megismertessem. Ez a fórum főképp Magyarországon tevékenykedik. 1988-ban Magyarországon, 90-ben Magyarországon és az akkori Jugoszláviában, Mariborban, 93-ban Magyarországon és Bulgáriában, 96-ban Magyarországon és Erdélyben, Kolozsvárott japán kulturális hetet rendeztünk. 1999-ben Magyarországon és Lengyelországban tartottuk programunkat. Hívtunk a régióból több, a vidéki életet és társadalmat ismerő embert, akiknek a japán vidéket és az ottani életet mutattuk meg.

Kedves professzor úr, köszönöm a beszélgetést, és sok sikert kívánok az eddig is nagy lelki erővel, kitartással és szorgalommal végzett munkához.

Köszönöm szépen.